

ВПЛИВ БАНКІВСЬКОГО КРЕДИТУВАННЯ НА РОЗВИТОК ВНУТРІШНЬОГО РИНКУ УКРАЇНИ

Мунько Мирослава Михайлівна

Аспірант Львівської комерційної академії

Вступ. За умов прискорення інтеграції України у європейський та світовий фінансовий простір серед багатьох актуальних питань економічного розвитку виявилась необхідність підвищення ефективності грошово-кредитної політики та збільшення ролі банківської системи. Пошук шляхів і механізмів посилення впливу банківського сектора на розвиток та структурні зміни в економіці реалізується через ряд інструментів, серед яких значну роль в розширеному відтворенні відіграє банківський кредит.

Активізація банківського кредитування є однією з основних тенденцій розвитку української економіки у продовж останніх років. Середньорічні темпи зростання банківських кредитів перевищують 50% (у жовтні 2006 року цей показник досяг 58%), що значно перевищує середньорічні темпи зростання ВВП. Якщо донедавна критикувалася нестача кредитної підтримки економіки, то вагомі побоювання на сьогодні викликає швидке зростання обсягів банківського кредитування [1]. На думку окремих науковців в країні поширюється ілюзія кредитної підтримки макроекономічної стабільності [2]. Тому тенденції розширення вітчизняного кредитного ринку потребують наукової оцінки з урахуванням особливостей української економіки, що зумовлює *актуальність* даного дослідження.

Вагому роль кредиту як в економічному розвитку, так і в економічній політиці держави підкреслювали в своїх роботах ще класики економічної теорії – А.Сміт, Д. Рікардо, А. Пігу, І. Фішер. Згодом у розвиток теорії кредиту значний внесок зроблено у працях Дж.М. Кейнса, М. Фрідмена, П. Самуельсона, Л. Харіса. На сьогодні питанням ролі банківського сектору та кредиту зокрема в макроекономічній політиці держави займається значна плеяда вітчизняних дослідників, серед них: В. Гєєць, А. Даниленко, С. Шумська, В. Базилевич, В. Шевчук, М. Савлук, А. Чухно, В. Зимовець, Н. Шелудько та ін.

В. Геєць звертав увагу на “бум” споживчого кредитування в Польщі, який через розширення внутрішнього попиту мав створити умови для зростання обсягу випуску продукції національних товаровиробників, а натомість призвів до значного збільшення імпорту, після чого Польща увійшла до найбільших боржників світу, що потягнуло за собою сповільнення темпів економічного зростання та рекордне підвищення безробіття (понад 20%). Проте, деякі експерти вважають, що, на відміну від інших країн, де кредитний “бум” створив загрози для макроекономічної стабільності, в Україні актуальною є проблема стабільності власне банківської системи, якості кредитів [3, с.29; 4, с.34]. Що додатково актуалізує дослідження взаємодії банківського та реального сектора у вітчизняній економіці.

Швидке нарощування банківського кредитування в Україні викликало критичні застереження працівників МВФ, які вказували на можливість накопичення проблемних кредитів у разі сповільнення темпів економічного зростання [5]. Небезпека активізації споживчого кредитування в силу загострення ризиків залежного розвитку і негативним впливом на сальдо поточного рахунку висвітлено в останніх працях деяких дослідників даної галузі [6, 7, 8]. В. Шевчук, не заперечуючи доцільності збільшення обсягів кредитування як вагомого інвестиційного чинника, вказує на загрози надмірної активізації споживчого кредитування відчутним погіршенням торговельного балансу, прискоренням інфляції, подальшою доларизацією економіки та підвищенням ризику повноцінної фінансової кризи [1, с.40]. Однак, попри багатогранне дослідження згаданої проблематики, лишається не закритим питання характеру і наслідків взаємодії споживчого кредитування та розвитку внутрішнього ринку, в розрізі кореляції споживчих кредитів з промисловим виробництвом та внутрішнім попитом, що потребує додаткових емпірично-грунтовних досліджень.

Тому, *метою* даної статті є оцінка впливу елементів банківського сектору на динаміку попиту і пропозиції на внутрішнього ринку. Акцентовано увагу на впливі споживчого кредитування, як невід’ємного елемента розвитку внутрішнього ринку України на сучасному етапі.

Особливості кредитування у вітчизняній економіці. Зростання обсягів кредитування не завжди є позитивним явищем з точки зору стабільності макроекономічних індикаторів. Лише у певних межах і за певних обставин цей процес може здійснювати позитивний вплив на економічний розвиток країни та довгострокову стабільність. Позитивний ефект спостерігається тоді, коли кредитна експансія дає поштовх приросту випуску товарів та послуг національними виробниками, крім того цей приріст не має бути поглинутий зростанням цін. В Україні темпи зростання кредитування значною мірою перевищують темпи зростання виробництва, яке крім того з другої половини 2005 року майже цілком поглинуто зростанням споживчих цін (Рис.1).

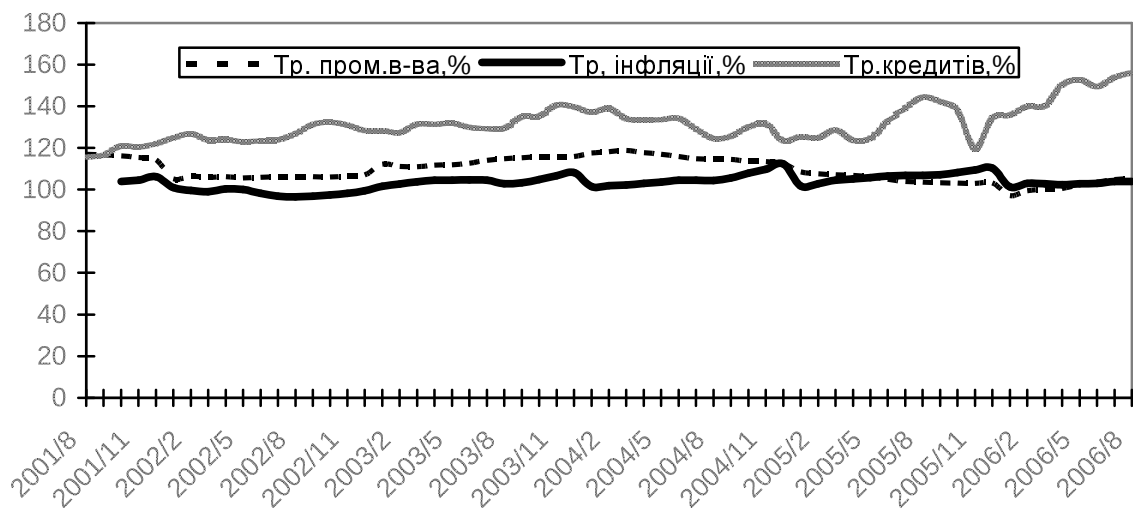

Рис 1. Кредитна експансія 2001-2006 років, динаміка промислового виробництва та інфляції¹

До того ж ризики макроекономічної нестабільності збільшуються внаслідок кредитної підтримки зростання внутрішнього попиту (Рис.2), що в свою чергу призводить як до погіршення чистого експорту за рахунок спрямованості на імпортні товари з одного боку та посилення інфляційних процесів з іншого.

Розширення внутрішнього попиту у 2005 році, яке стимулювалось активним споживчим кредитуванням, не супроводжувалось адекватним зростанням обсягів інвестицій та виробництва, що зумовило розбалансування пропозиції між нагромадженням та споживанням. На фоні посилення платоспроможного попиту відбувався спад інвестиційної активності, що, у свою чергу, спричинило

¹ Розраховано за: International Financial Statistics та www.bank.gov.ua

зростання цін та стимулювання імпорту, замість стимулювання економічного зростання.

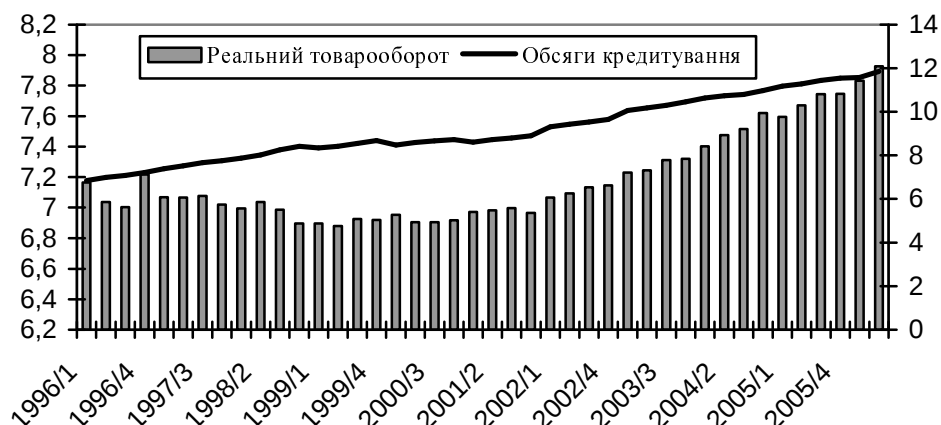

Рис 2. Динаміка обсягів кредитування та реального товарообороту (у логарифмах)²

Протягом 11 місяців 2006 року кредити для фізичних осіб зросли на 91,5% у гривнях та 134% в іноземній валюті. В той час як кредитування підприємницького сектора лише на 36 та 60% відповідно. Обсяги ж інвестицій збільшились лише на 16,1%, в той час як внутрішній попит (виміряний обсягами роздрібного товарообороту) на 25%.

Проте, чітке визначення характеру впливу кредитування та інших компонент банківського сектору на основні елементи внутрішнього ринку України потребує емпіричної оцінки.

Вплив елементів банківського сектору на показники розвитку внутрішнього ринку оцінено за допомогою методу найменших квадратів з інструментальними змінними (2SLS). Використовувалась статистика для квартальних даних з 1996 року по 2006 рік включно. Всі дані для дослідження було очищено від сезонності та логарифмовано. Як залежні змінні використано промислове виробництво в Україні – ind_t (індекс 1994=100) та реальний роздрібний товарооборот як ідентифікатор внутрішнього попиту – $retailr_t$ (млн.грн). Як незалежні змінні використовувались наступні показники: $credit_t$ – обсяги банківського кредитування (млн.грн.), $creditc_t$ – обсяги споживчого кредитування (млн. грн.), r_t – облікова ставка НБУ (%), rln_t – ставка по кредитах в

² Розраховано за: International Financial Statistics та www.bank.gov.ua з використанням статистичного пакету Eviews

національній валюті (%) , $rlft$ – ставка по кредитах в іноземній валюті (%), $m2t$ – обсяг грошової маси (млн. грн.), e_t – номінальний обмінний курс (грн./дол. США). Показники $indt$, $retailrt$ отримано з матеріалів держкомстату України, $credit_t$, r_t , $rlnt$, $rlft$, $m2t$, e_t – з бази даних International Financial Statistics.

Таблиця 1

Чинники промислового виробництва та внутрішнього попиту

Незалежні змінні	Залежні змінні			
	I		II	
	$indt$	$retailrt$	$indt$	$retailrt$
$const$		0,180 (1,49***)		
$credit_{t-1}$		0,222 (3,63*)		
$credit_t$	-0,082 (-1,77**)		-0,019 (-1,63***)	0,277 (6,54*)
$m2t$	-0,077 (-3,73*)		-0,083 (-3,91*)	
rt		-0,156 (-2,31**)		
$rlnt$				-0,176 (-2,07**)
$rlft$		0,513 (2,59**)		0,272 (2,16**)
e_t	-0,027 (-1,53***)	-0,436 (-6,58*)	-0,027 (-1,51***)	-0,314 (-2,77*)
$Adj.R$	0,20	0,36	0,19	0,24
DW	2,34	2,05	2,13	2,01

Примітка: Навпроти незалежних змінних у таблиці в дужках вказано критерій Студента та показник статистичної значущості (* - 1%, ** - 5%, *** - 10%)

Оцінки 2SLS представлено в таблиці 1 подано у розрізі двох специфікацій. Слід зауважити, що обрані для аналізу показники розвитку банківського сектору в середньому на 30% визначають динаміку роздрібного товарообороту та на 20% динаміку промислового виробництва. Про статистичну значущість результатів досліджень та наявність зв'язку між обраними змінними свідчить показник Дарбіна Уотсона.

Отримана негативна залежність промислового виробництва від споживчого кредитування є стійкою до змін у специфікаціях регресивної моделі, як і позитивна залежність роздрібного товарообороту від даного показника, що й відповідає сучасній макроекономічній ситуації. Незмінною у обох специфікаціях

виявилась й негативна залежність обох ідентифікаторів розвитку внутрішнього ринку від девальвації грошової одиниці. Проте, враховуючи статистичну значущість отриманих результатів, знецінення грошової одиниці більшою мірою погіршує внутрішній попит ніж пропозицію (на 0,4% та 0,03% відповідно, при знеціненні грошової одиниці на 1%), такий зв'язок частково відповідає реаліям української економіки, коли зміцнення НБУ обмінного курсу грошової одиниці у квітні 2005 року, супроводжувалось поживавленням внутрішнього попиту.

Зміна процентних ставок не веде за собою зміни промислового виробництва, такий результат може бути наслідком значного зниження кредитної активності щодо реального сектора економіки [8, с.34-36]. В той час, як результати по обох специфікаціях вказують на залежність роздрібного товарообороту від даного показника. Цікавим є той факт, що збільшення відсоткових ставок за кредитами у іноземній валюті на 1% сприяє збільшенню внутрішнього попиту на 0,3-0,5%, тоді як підвищення ставок за кредитами в національній валюті та облікової ставки на 1 % мають обернений ефект і призводять до зниження даного показника до 0,16 та 0,18% відповідно. Що посилює побоювання зовнішньої кредитної залежності національної економіки та послаблює роль НБУ у здешевленні кредитних ресурсів.

Однозначним в обох специфікаціях виявився вплив грошової маси на промислове виробництво, причому зв'язок є статистично значущим на рівні 1%, що не суперечить попереднім емпіричним дослідженням монетарної експансії [9, с. 283-306].

Висновки. Аналіз взаємодії банківського та реального секторів економіки, підтвердив тісний їх зв'язок. Проте кількісні зрушення окремих показників банківського сектору (що основним чином стосується кредитування) не завжди супроводжується якісними зрушеннями показників реального сектору економіки. На сучасному етапі, коли ми спостерігаємо скорочення обсягів виробництва в окремих галузях економіки, погіршення зовнішньої кон'юнктури, підвищення бюджетних видатків соціальної спрямованості, зміщення пріоритетів банківської системи у бік споживчого кредитування може не лише поглибити існуючі

диспропорції на шляху інтеграції нашої країни у світовий фінансовий простір, а й стати “інфляційним стопором” на шляху реалізації стратегії розвитку внутрішнього ринку в рамках стійкого економічного зростання. Додаткову небезпеку складає домінування валютного кредитування споживчих потреб населення.

За такої ситуації, в розрізі підвищення ефективності взаємодії реального і фінансового секторів економіки, макроекономічна політика держави має спрямовуватись на: (1) активізації інвестиційного процесу, (2) обмеження валютного кредитування, (2) зміщення структури банківських кредитів у бік інвестиційного кредитування, (3) стимулювання інвестиційного попиту, (4) зниження вартості національних кредитних ресурсів на базі міцної грошової одиниці. Тому, дослідження інвестиційної складової економічного зростання буде одним з предметів наших подальших досліджень.

Список використаних джерел

1. Шевчук В. О. Валютне кредитування // Вісті: Діловий випуск. – 2007. - №2. – С.40-41
2. Геєць. В.” Суть в тому, щоб капітал, розвиваючись, виконував свою соціальну функцію”// Дзеркало тижня.-2006.-№11. – 25 березня
3. Duenwald C., Gueorguiev N., Schaechter A. Too Much of a Good Thing? Credit Booms in Transition Economies: The Cases of Bulgaria, Romania, and Ukraine // IMF Working Papers WP/05/128. – June 2005. – P.32
4. Шумська С. Кредитна підтримка розвитку національної економіки // Економіст . – 2005.- №3. – С. 34-37
5. Фильюоли Л., Лисоволик Б. Как сохранить высокие темпы экономического роста в Украине? // Зеркало недели. – 2004. - №32. – С.1, 7
6. Даниленко А., Шелудько Н. Тенденції та наслідки активізації споживчого кредитування в Україні // Вісник НБУ. – 2006. -№5.- С.36-39
7. Зимовець В. Шелудько Н. Макроекономічні аспекти активізації банківського кредитування в Україні // Вісник НБУ. – 2006. -№11.- С.54-58
8. Савлук М. Сугоняко О. Що заважає банкам кредитувати реальну економіку? // Вісник НБУ. – 1999. - №12. – С.34-37
9. Шевчук В. Платіжний баланс і макроекономічна рівновага: досвід України. — Львів: „Каменярь”, 2001. — 495 с.